

До спеціалізованої вченої ради К 11.052.09
ДВНЗ “Донецький національний технічний
університет” Міністерства освіти і науки
України

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

кандидата економічних наук, доцента,
доцента кафедри теоретичної та прикладної економіки
Чернігівського національного технологічного університету
Міністерства освіти і науки України

Шадури-Никипорець Наталії Тимофіївни

на дисертаційну роботу **Чернишова Олександра Юрійовича** на тему:
“Формування системи управління економічним розвитком малого міста”,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

На підставі вивчення кандидатської дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Чернишовим Олександром Юрійовичем наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та надати загальну оцінку проведеному дослідженню.

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Поширення глобалізаційних, інтеграційних і трансформаційних процесів в економіці України та її регіонів посприяли прискоренню урбанізації та міграції населення. Кардинальні зміни у способі життя призвели до формування нового суспільного устрою, появи або скорочення низки інфраструктурних об'єктів. Особливо чутливими до соціально-економічних змін є малі міста.

Наслідки ринкових і суспільних перетворень призводять до загострення проблем у малих містах: у сфері виробництва та послуг; при створенні та підтримці робочих місць; під час залучення населення сіл до сфер освіти і трудової діяльності. Разом із цим знижується рівень інвестиційної привабливості, загострюється незадоволеність населення та бізнесу. Підтримка конкурентоспроможних позицій стає запорукою розвитку малих міст та регіону в цілому. Тому малі міста прагнуть відповідати потребам і вимогам сучасного ринкового середовища й вимагають створення дієвої системи державного та

регіонального управління.

Основним напрямком розвитку сучасної системи управління економікою на місцях є необхідність докорінних змін у підходах до планування такого розвитку, оскільки мали міста не тільки трансформують продуктивні сили суспільства, але і являють собою центральну ланку в системі соціально-економічних процесів. Можливість формування нового підходу до управління економічним розвитком малого міста, є першочерговим завданням місцевих органів влади і безпосередньо впливає на підвищення якості життя населення.

Актуальність питань, пов'язаних з обґрунтуванням теоретико-методичних та науково-практичних положень щодо формування та удосконалення системи управління економічним розвитком малого міста з урахування стратегії розвитку держави за сучасних умов визначили тему дисертаційного дослідження, зумовили зміст, мету, завдання та структуру роботи.

Дисертаційне дослідження, проведене автором, виконувалось у відповідності з планом науково-дослідних робіт Донецького державного університету управління МОН України в рамках тем “Теоретичні та прикладні проблеми підвищення конкурентоспроможності держави та регіонів на засадах удосконалення механізмів управління економікою на галузевому, міжгалузевому та регіональному рівнях” (номер державної реєстрації 0110U002887, 2011–2017 рр.) та “Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях, в різних сферах суспільного життя” (номер державної реєстрації 0110U002889, 2011–2017 рр.), де автором розвинуто теоретичні основи економічного розвитку малого міста та управління цим процесом, визначено принципи такого управління, обґрунтовано концептуальні положення формування системи управління економічним розвитком малого міста та запропоновано заходи щодо його організаційно-економічного забезпечення.

Тема дисертаційної роботи відповідає основним напрямкам реформування сфери управління розвитком малого міста в умовах децентралізації владних повноважень та пріоритетам стратегії розвитку держави.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Наукові положення представлені в дисертаційній роботі Чернишова Олександра Юрійовича характеризуються теоретичною обґрунтованістю та практичною дієвістю запропонованих рекомендацій. Передумови впровадження запропонованих в дисертації рекомендацій щодо удосконалення системи управління економічним розвитком малого міста забезпечені відповідним аналітичним апаратом та доведенням наукової позиції автора.

В роботі визначено теоретичні засади формування системи управління економічним розвитком, проаналізовано стан теорії та практики стратегічного планування економічного розвитку та управління ним, на засадах чого

запропоновано концептуальні положення формування системи управління економічним розвитком малого міста; розроблено організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком малого міста та заходи щодо його інфраструктурного забезпечення.

У *першому розділі* автор цілком слушно починає розгляд проблем з розкриття сутності поняття «державна регіональна політика» та «державна політика місцевого розвитку», де зазначає, що особливістю формування державної політики місцевого розвитку в Україні за сучасних умов є, з одного боку, делегування повноважень із забезпечення життєдіяльності місцевих громад органам місцевого самоврядування, а з іншого – дисбаланс у ресурсному забезпеченні цих повноважень на користь соціальних, а не економічних, недостатня увага до питань системної організації місцевого управління та його змісту, обмеженість інструментарію забезпечення розвитку продуктивних сил в рамках окремих громад. За цих умов досягнення мети економічного розвитку малого міста має базуватися на стратегічному підході і передбачати низку етапів розробки, реалізації та оцінки стратегії економічного розвитку малого міста (с. 27-31).

Виходячи із виявлених принципів управління економічним розвитком автором було удосконалено їх класифікацію, яка враховує можливість використання на всіх етапах та напрямках управління місцевим економічним розвитком (с. 49-55).

Розглядаючи теоретичні підходи до побудови стратегії економічного розвитку автором робиться цілком логічний висновок, що досягнення результативності (ефективності) використання і розвитку продуктивних сил та якості життя населення має базуватися на системних засадах, які дозволяють поєднати ці пріоритети з операційними пріоритетами управління міським господарством та соціально-економічними зв'язками малого міста з іншими територіальними утвореннями.

У *другому розділі* аналіз проблем управління економічним розвитком малого міста дозволяє автору констатувати, що без врахування регіональної специфіки при виробленні економічної політики держави, неможливий комплексний розвиток економіки малого міста. В ході подальшого дослідження автор визначає, що головною проблемою економічного розвитку малих міст Донецького регіону залишається висока концентрація промислового виробництва та необхідність зниження його частки у народногосподарському комплексі гірничодобувного виробництва. Для підвищення ефективності галузевого розвитку малих міст необхідно провести комплексну реструктуризацію та технічне переоснащення гірничодобувної промисловості, технічну реконструкцію таких базових галузей, як чорна та кольорова металургія, хімічна промисловість, машинобудування та електроенергетика. Крім того, для ліквідації галузевих диспропорцій у розвитку промисловості необхідно нарощувати потужності легкої та харчової промисловості.

Автором удосконалено методичні положення до оцінки ефективності використання потенціалу економічного розвитку малого міста, що дозволяє стверджувати, що забезпечення економічного розвитку малих міст повинне

досягатися за рахунок поєднання механізму стратегічного управління, фінансово-бюджетної підтримки та соціальної орієнтованості розвитку економіки міста. (с. 124-129).

В роботі обґрунтовано, що критеріями оцінки напрямків розвитку малих міст можуть виступати параметри внутрішнього та зовнішнього середовища за рахунок комплексної оцінки потенціалу міста та ризиків, тому реалізація стратегії економічного розвитку безпосередньо пов'язана із можливостями місцевих органів влади та наявної функціонуючої інфраструктури.

Дослідження ефективності міського управління дозволило дійти висновку, що існують чинники, які ускладнюють вимір ефективності міського управління, є: неможливість співставлення результатів управлінської діяльності за різними цілями; складність віднесення результату до компетенції певного суб'єкта управлінського впливу; необхідність урахування часового лагу між управлінським заходом та отриманим ефектом тощо. У зв'язку з цим обґрунтовано методичні положення щодо оцінки ефективності використання потенціалу малого міста та ризиків.

У *третьому* розділі дисертантом запропоновано концептуальні положення формування системи управління економічним розвитком малого міста; розроблено організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком малого міста та заходи щодо його інфраструктурного забезпечення. Так, досить ваговим здобутком автора є обґрунтування того, що удосконалення механізмів управління економічним розвитком малих міст України можливе шляхом запровадження організаційно-економічного забезпечення управління міським економічним розвитком, що сприятиме формуванню інформаційної бази за напрямками розвитку економіки малого міста, і дозволить ув'язати і скоординувати стратегії економічних суб'єктів міста і міських органів влади та спрямувати їх на підвищення добробуту населення і приріст міського капіталу на основі ефективного використання наявних міських ресурсів.

В роботі обґрунтовано організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком малого міста. В рамках даного підходу організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком міста орієнтоване на збалансованість розвитку, надає змогу органам місцевого самоврядування та органам виконавчої влади самостійно складати і реалізовувати плани відродження та розвитку малих міст з використанням для цього відповідної державної підтримки (с.177-181).

Достатньо глибоко автором було досліджено механізми розбудови інфраструктури місцевого економічного розвитку, зокрема ринків продовольства, землі, праці та капіталу, включаючи товарні біржі, оптові ринки, агроторгові дома тощо, що дозволяє досягти цілей міського соціально-економічного розвитку територій.

Представлені в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і пропозиції базуються на ґрунтовних аналітичних розрахунках із використанням різноформатних інструментальних засобів та методик. Основні наукові результати дослідження виокремлено, узагальнено та відображено в

концентрованої формі у положеннях *наукової новизни*.

Представлена дисертаційна робота є чітко структурована і характеризується логічністю та завершеністю викладу матеріалу. Висновки та рекомендації автора, в повній мірі, науково і практично обґрунтовані, що підтверджується довідками впровадження та результатами апробації. Наведене є підставою зробити загальний висновок про те, що положення наукового та прикладного характеру представлені автором у дисертаційній роботі є достовірними та мають відповідну обґрунтованість.

Оцінка наукової новизни результатів дисертаційної роботи.

Ознайомлення із текстом дисертаційної роботи, змістом автореферату та суттю опублікованих наукових праць здобувача дозволяють зазначити про результати, які містять наукову новизну і відтворені у таких положеннях:

– удосконалено концептуальні положення формування системи управління економічним розвитком малого міста, в рамках яких запропоновано зміст стратегії економічного розвитку малого міста, послідовність дій її реалізації, напрями формування змісту та становлення структури системи управління економічним розвитком (с. 15-20, с. 42-49, с. 135-150);

– удосконалено організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком малого міста, що дозволяє наповнити систему управління економічним розвитком малого міста конкретними управлінськими механізмами та інструментами (с. 177-181);

– удосконалено систему заходів з інфраструктурного забезпечення, які дозволяють сформувати основу для досягнення цілей економічного розвитку малих міст в контексті децентралізації та імперативу підвищення якості життя в них (с. 183-190);

– удосконалено методичні підходи до оцінки результативності використання потенціалу економічного розвитку малого міста (с. 78, с. 124-129);

– дістала подальшого розвитку систематизація принципів управління економічним розвитком малого міста (с. 49-55);

– набуло подальшого розвитку теоретичне обґрунтування економічного розвитку малого міста на основі уточнення переліку та змісту особливостей їх життєдіяльності за умов трансформації національної економіки (с. 30-35);

– запропоновано авторський підхід до групування сучасних проблем економічного розвитку малих міст України, що дозволяє окреслити релевантні сучасній ситуації пріоритети управління економічним розвитком малого міста (с. 160-176).

За всіма пунктами новизни автор має й аргументує власні погляди та способи вирішення існуючих проблем, що базуються на глибокому знанні законодавства, науково-літературних джерел, практичної роботи та демонструють громадянську позицію дисертанта.

Отже, резюмуючи вищенаведені аргументи щодо елементів наукової новизни дисертаційного дослідження Чернишова О.Ю. на тему “Формування системи управління економічним розвитком малого міста” зазначаємо, що

одержані результати розкривають теоретичні і методологічні засади становлення та ефективного функціонування системи управління економічним розвитком малого міста.

Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації роботах.

Ознайомившись із текстом дисертації, змістом автореферату та суттю публікацій Чернишова О.Ю. із впевненістю можна стверджувати, що переважна більшість наукових положень, пропозицій і висновків представлених у роботі, є обґрунтованими й не дають підстави засумніватися в їх достовірності. Наукова новизна та практична значущість дисертаційної роботи знайшли відповідне відображення в фахових наукових статтях та матеріалах апробаційного характеру. При цьому кількісне і якісне представлення друкованих праць надають авторові офіційне право публічного захисту дисертаційної роботи. За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 3,97 д.а., з яких особисто автору належить 3,8 д.а.: 6 наукових статей опубліковані у фахових виданнях України (у т.ч. дві у виданнях, які входять до наукометричних баз), 5 доповідей на наукових конференціях. В опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну і винесені на захист. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, в дисертаційній роботі використані виключно ті результати і положення, що є особистим внеском здобувача.

Автореферат дисертації повною мірою відображає структуру та зміст вступу, трьох розділів і висновків дисертаційної роботи. В авторефераті стисло й рівномірно відображені основні положення дисертації.

Практична цінність результатів дослідження.

Отримані в процесі дослідження теоретичні і практичні результати характеризуються практичним значенням у зв'язку з тим, що викладені в дисертаційній роботі положення представлені у форматі методичних розробок і практичних рекомендацій, що, в повній мірі, є придатними для побудови системи концептуальних заходів, спрямованих на забезпечення ефективного управління соціально-економічним розвитком малого міста на основі урахування особливостей компонентного наповнення їхнього потенціалу та ризиків, що сприятиме гармонізації державної регіональної та місцевої політики.

Практична значимість роботи підтверджується впровадженням авторських розробок у діяльності виконавчого комітету Дружківської міської ради (довідка №23-0778-01 від 15.12.2016 р.), виконавчого комітету Костянтинівської міської ради (довідка №7/86-2 від 9.12.2016 р.) при складанні планів міського економічного розвитку, які передбачають, перш за все, підвищення ролі і значення малих міст на засадах співпраці органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями і підприємствами при вирішенні питань міського економічного розвитку.

Основні результати авторських наукових досліджень використовуються також у навчальному процесі Донецького державного університету управління МОН України (довідка №12-01/814 від 19.12.2016 р.) під час викладання дисциплін “Основи регіонального управління”, “Організація управління в державних установах”, “Місцевий економічний розвиток”.

З огляду на це, дисертація має вагоме значення для подальшого розвитку теорії та практики управління розвитком малих міст з урахуванням місцевих можливостей та існуючих обмежень в умовах децентралізації владних повноважень відповідно до стратегії державного розвитку.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Акцентуючи на позитивній оцінці результатів наукового дослідження Чернишова Олександра Юрійовича, їх академічній та прикладній цінності є необхідність зазначити деякі зауваження та дискусійні положення:

1. В теоретико-методологічному плані не всі наукові положення є достатньо обґрунтованими. При обґрунтуванні теоретичних положень управління економічним розвитком малого міста за умов трансформації державної політики місцевого розвитку (с. 15-35) дослідник ретельно аналізує моделі управління, визначає їх особливості, характерні риси, інструментарій на рівні міста, однак залишає поза увагою теоретичне обґрунтування економічного розвитку. Не розкрито зміст категорії “економічний розвиток малого міста”, не зрозуміло, якій теорії розвитку автор віддає перевагу, в чому особливості економічного розвитку саме малого міста, що на думку опонента було б доречним зважаючи на тему дисертаційного дослідження.

2. Запропонований автором стратегічний підхід до управління економічним розвитком малого міста (с. 15-20, рис. 1.1) є обґрунтованим та доречним, однак виокремлені дослідником етапи формування та реалізації стратегії мають ряд недоліків. Зокрема, аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища не включає екологічної компоненти, котра з огляду на задекларовану дослідником в пропозиційному розділі “активізацію сталого розвитку міста” (с. 104, с. 126) є обов’язковою складовою. Блок аналізу альтернатив і вибору стратегії розглядає стратегії зростання, а не розвитку, тобто враховує лише кількісну сторону змін, залишаючи поза увагою якісну компоненту, що є визначальною характеристикою процесів розвитку.

3. Розглядаючи основні напрями удосконалення системи управління економічним розвитком малого міста, дисертант запропонував організаційно-економічне забезпечення управління економічним розвитком малого міста (§3.2 “Формування організаційно-економічного забезпечення стратегії розвитку малого міста”, с. 160-180), концептуальна ідея котрого є слушною, однак носить занадто узагальнений характер. Було б доречним теоретичну пропозицію доповнити зразком його практичної реалізації на прикладі одного з досліджуваних малих міст, що значно б поліпшило практичну цінність наукового дослідження.

4. Запропонований автором механізм управління реалізацією стратегії

економічного розвитку малого міста (с. 135-150, рис. 3.2) має ряд неузгоджень з попередньо запропонованими дослідником методичними положеннями до оцінки ефективності використання потенціалу економічного розвитку малого міста (с. 122-127, рис. 2.8). Зокрема, автором запропоновано оцінку потенціалу міста проводити за багатокomпонентним принципом (сім складових), а вихідний блок механізму управління включає лише один його вид (інвестиційний потенціал), перелік же компонентів ризику не містить інвестиційного ризику, визначеного в механізмі. Приведення у відповідність зазначених механізму та методики оцінки сприяло би підвищенню науково-практичної цінності дисертаційного дослідження.

5. Проведений дослідником аналіз рівня розвитку малих міст та динаміки структурних відмінностей (с. 66-78) обмежено лише даними Донецької області, відсутній детальний аналіз малих міст України на мезорівні. Скорочено і спрощено надані матеріали щодо регіональних особливостей малих міст (с. 70-77). Дисертаційна робота була б значно змістовнішою в науково-практичному плані, якби в дослідження було включено формалізовану оцінку стану, динаміки, позиціонування та особливостей малих міст в розрізі регіонів України, котрі не розглядалися автором.

Незважаючи на вищезазначені недоліки, основні рекомендації та розробки Чернишова О.Ю. характеризуються науковою та практичною цінністю, спрямовані на вирішення важливого наукового завдання – поглиблення теоретичних та методичних засад, розробку науково-практичних рекомендацій щодо формування й удосконалення системи управління економічним розвитком малого міста.

Зміст дисертаційної роботи підтверджує, що окреслена автором мета досягнута, поставлені завдання вирішені, висновки є достовірними та аргументованими.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам.

1. Дисертація є самостійним завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу щодо формування та удосконалення системи управління економічним розвитком малих міст в умовах децентралізації владних повноважень.

Дисертаційна робота Чернишова Олександра Юрійовича “Формування системи управління економічним розвитком малого міста” виконана на актуальну тему, відповідає вимогам, що пред’являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

2. Робота виконана на достатньо високому теоретико-методологічному рівні і має наукове та практичне значення. Її відрізняють логічність і послідовність викладення матеріалу, всебічне дослідження поставлених завдань, аргументованість тверджень автора. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані для розробки і реалізації практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління розвитком малого міста та забезпечення її

гармонізації зі стратегією розвитку держави. Практичне використання розробок Чернишова О.Ю. підтверджено офіційними довідками.

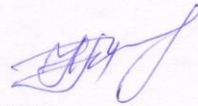
3. Публікації повною мірою розкривають зміст дисертаційної роботи.

4. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка та профілю спеціалізованої вченої ради К 11.052.09 ДВНЗ “Донецький національний технічний університет” МОН України.

Актуальність і рівень розв'язання поставленого завдання, новизна дисертації та ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень, зміст і оформлення дисертації відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 та 14 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (із змінами та доповненнями), які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а її автор – Чернишов Олександр Юрійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та
прикладної економіки Чернігівського
національного технологічного університету
Міністерства освіти і науки України

Н.Т. Шадура-Никипорець

Вчений
ЧНТУ

У.М. Олійчук